

ФРАНЦ БРЕНТАНО И ЕДИНСТВОТО НА ФИЛОСОФИЯТА

Стоян Бъчваров

FRANZ BRENTANO AND THE UNITY OF PHILOSOPHY

Stoyan Bachvarov

***Abstract.** The subject of philosophy is being as being. Aristotle divides philosophy of theoretical and practical disciplines. How to get back to the unity of philosophy? Franz Brentano in “On the Several Senses of Being in Aristotle” made inquiry for the unity of philosophy. The first place being is a plural, have many senses with concept substance, but is a unity with concept accident. The connection between theoretical and practical philosophy, eidos and aim, is accomplished by the concept entelechy. The unity and division of philosophy F. Brentano realize with logic: intentional relations – universal affirmation, universal negation, particular affirmation, and particular negation.*

***Key words:** philosophy, accident, actuality, potentiality, entelechy, logic.*

Понятието за философия е често свързано с нейното разделение. От Аристотел насам философията се дели на практическа и теоретическа, но предполага ли делението единство? Как може да се обоснове различieto и единството в един тип знание или една наука?

Предмет на философията е съществуващото в неговата всеобщност. За запазването на този предмет във всеобщността на рода му се налага разделянето на философията на части, които се зани-

мават с различните видове съществуващо. След делението на цялото и дефиниращото определение се налага отново да се обоснове съществуването на цялото.

През 1862 Фрац Brentano се заема с този въпрос в произведението си „За многозначността на съществуващото при Аристотел“. Предмет на изследване в този текст е многообразието и единството на съществуващото, но също така и делението на философията на практическа и теоретическа и нейното единство. В „Метафизика“ книга 6-та 1025b21 Аристотел пише, че „...учението за природата се занимава с един определен род съществуващо, ясно е, че то не е нито учение за практиката, нито за творчеството. Следователно всяко едно разсъждение бива или творческо, или умозрително, а учението за природата би трябвало да бъде някакъв вид умозрение.“ И така, умозрителната философия се осъществява чрез душата или разума и предмет на този вид знание е субстанцията или ейдоса. Вторият вид знание е дейностното или практическото, а в основата му стои понятието „τέλος“ и е обвързано с това да знаем каква дейност трябва да извършим, какви решения трябва да вземем, за да осъществим определени цели, свързани с личността, семейството и държавата. Творческите науки указват това, какви действия трябва да се извършат, какво изкуство трябва да се използва, за да се породи нещо съществуващо. Следователно науките се делят на теоретични, практически и творчески.

Изглежда, че философията е разделена на различни видове науки според рода им без връзка между тях. Ф. Brentano изследва единството в това деление и как се осъществява то.

В „Многозначността на съществуващото при Аристотел“ Brentano изследва проблема за множествеността на битието при Аристотел. Битието се проявява по множество начини, но въпросът е как съществува като нещо единно. Единството на съществуващото може да се осъществи само и единствено чрез понятието *συνβεβηκός*, съществуващото като съпътстващо същността. То *οὐ κατὰ συνβεβηκός* на латински се превежда като *accidentia*, а именно съществуващото по случайност, като случайност за разлика от същността. Но нали „...*ὄν κατὰ συνβεβηκός* – е в противоположност на това, което Аристотел нарича *ὄν καθ' αὐτό*, каквото е посредством своята собствена

същност (Wesenheit), съществуващо чрез битието на това, с което случайно се съединява.” (Брентано, 2012, с. 16). Съпътстващото съществува със същността, не може да бъде по-рано от съществуващото чрез себе си. Същността обосновава единството на вещта, представя я като индивид, но по този начин съществуващото в неговата всеобщност е дадено като многообразно. „Образоваността” може да е нещо случайно и да съществува чрез индивида, но дава единството на „образованите хора”. Съпътстващото същността осъществява връзката между нещата и така осъществява единството на битието функционално. За Платон единството на съществуващото се осъществява чрез причастността му към идеята за Единно, но при Аристотел единното съществува чрез онова, което съществува чрез себе си. „За единно се говори: като съпътстващо и само-по-себе си.” (Аристотел. Метафизика, 1015b17). Но дори да се твърди, че дадена вещь е неделима и тъждествена на себе си, нейната индивидуалност като понятие идва от същността, онова, което съществува чрез себе си. Единството на съществуващото е обосновано чрез отделното налично битие.

В глава четвърта Брентано разглежда модалните категории *δυνάμει* и *ἐνεργεία*. Смята, че понятието *ἐνεργεία* произхожда от понятието *εργον* (действие), движението е определена действителност (Брентано, 2012: 59). Действителността е мястото, в което нещата се движат – действат и въздействат. Предразположението или непредразположението на една вещь за осъществяване предполага способността, която е движението на нещо друго към определена вещь. Една материя може да бъде способна или неспособна да приеме определена форма, а това предварително предполага целта. Проблемът се оказва връзката между енергия и ентелехия, действителност и осъщественост. Нещо представлява действителност като такава, ако то съществува в своя завършен вид, а такъв завършен вид не съществува при съществуващото във възможност. Затова, смята Брентано, Аристотел използва думите ентелехия (осъщественост) и енергия като синоними. Действителността (в действителност дейност и нейната завършеност) е фактически налично битие. От друга страна, съществуващото и съществуващото като завършеност предполага пълно осъществяване. Човекът съществува като налично битие, но

осъществява своята завършеност с края на живота си, все пак това е осъщественост според природното и телесното битие на човека, завършване посредством формата му на живо същество.

От друга страна, е съществуващото във възможност, което в някакъв смисъл са първоначалните причини и начала, а в друг – способността на определена материя да приеме дадена форма. Възможност също така е началото на определено движение или изменение в нещо друго или като нещо друго, или под въздействие на себе си, или под въздействие на нещо друго, за да се превърне в нещо различно (Аристотел, *Метафизика*, 1019 а 15 – 25). Формалната причина като действителност и материалната като възможност се превръщат в целева, а последната в действаща. Осъществяването се осъществява чрез делото – действие. Моделът на Аристотел е следният: εἶδος-τελος- εν τελει εχειν-εργον- εντελέχεια. Първо съществува ейдосът като чиста форма на умозрението в божествения или човешкия ум, а след това идва целта. Умът предварително присъства в целта, преди да започне завършващото действие. След това се извършва делото-действие и съществуващото достига до своята завършеност (τελειότης). Наличното битие в края присъства като осъщественост (εντελέχεια).

Първоначално разделената философия на умозрителна, практическа и творческа се оказва обединена от понятието εντελέχεια. Осъществеността гарантира единството на философското мислене и науки. Всяко едно налично битие е дадено като осъщественост. Между ейдоса и целта е осъществена връзка и единството на битието е запазено.

За системата на Франц Brentano е характерно това, че всички философски дисциплини са предхождани от логиката. Съзнанието подхожда към съществуващото първо чрез утвърждение или отрицание, а после чрез общоутвърждение или частноутвърждение, общоотрицание или частно отрицание. Така се разкриват битието, небитието, съществуващото и несъществуващото. Психологията на Brentano ни дава две основни категории: удоволствие и неудоволствие. На тази база се структурира практическата философия на Франц Brentano. В „За произхода на нравственото съзнание“ (1889) основните категории на практическата философия са: благо, добро,

зло, любов и ненавист. Волята на ума трябва предварително да бъде насочена към целта и да присъства в целта като интенционално отношение на общо утвърждение или отрицание, а после частно, то и делението на практическата философия се оказва следното: политика, право и етика. Съждението е продукт на волята на съзнанието. Ако съзнанието е субстанцията, то усещанията са акциденцията, а връзката между двете е съждението. Съзнанието предхожда съждението, последното е продукт на вътрешното възприятие и бива следвано от емоцията (Брентано, 2000: 133). Благоото, на първо място, трябва да присъства като общо утвърждение в иманентния свят на съзнанието за държавата и правото, а присъствайки като частно, е насочено към личният живот. Общото утвърждение поражда удоволствие, а отрицанието неудоволствие. Моделът на любовта и ненавистта е следният: утвърждение и отрицание, удоволствие и неудоволствие, симпатия и антипатия, любов и омраза. Но на първо място любовта трябва да бъде насочена към общата цел, а след това към частната.

Независимо от това, че философията според своето видово отличие се дели на различни части: теоретическа, практическа и поетическа, а след това на различни дисциплини. Всяка една философска система се опитва да запази нейното единство като род. Това се случаите на Аристотел и Франц Брентано, но всяка една философска система цели единството на философията. За Имануел Кант това е понятието идеал. Идеалът свързва чистия теоретичен разум с практическия. Идеята с целта.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

Аристотел, Метафизика, С. , И. ” СОНМ”, 2000.

Aristotel, Metafizika, S. , I. ” SONM”, 2000.

Брентано, Франц, О происхождении нравственного познания, Санкт-Петербург, АЛЕТЕЯ, 2000.

Brentano, Franc, O proishozhdeniinravstvennogopoznaniya, Sankt-Peterburg, ALETEYA, 2000.

Брентано, Франц, О многозначности сущего по Аристотелю, СПб, 2012.

Brentano, Franc, O mnogoznachnosti sushtego po Aristotel'yu, SPb, 2012.